

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood

Commentaar op Zenki, *Over volledig functioneren*, van Eihei
Dogen Zenji,

Jan Mukan Klungers

Zen in Salland

www.zeninsalland.nl
zeninsalland@kpnmail.nl

0570 – 522437

Inhoud

Inleiding.....	3
Dogen, grondlegger van het Soto zen.....	5
Zenki, de tekst in twee vertalingen.....	8
Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood.....	18
Volledige verwerkelijking.....	25
Alles is beoefening.....	28
Bronnen.....	34

Inleiding

Deze tekst is de weerslag van een serie dharmalesen naar aanleiding van het essay *Zenki*. Een tekst van de middeleeuwse Japanse zenmeester Eihei Dogen. Deze tekst bevat twee vertalingen het essay. Door Boudewijn Koole werd de titel vertaald als 'Alles werkt samen' en door Hubert Nearman OBC als 'On functioning fully' ('Over volledig functioneren'). Deze dharmalesen ontstonden tijdens de wekelijkse zazenavonden van Zen in Salland in november 2009. Ontstonden, want ze ontwikkelden zich in dialoog met de deelnemers. Hoewel ik me heb ingespannen om de tekst zo goed als in mijn vermogen ligt, te verklaren dient deze tekst toch vooral gezien te worden als een aanmoediging voor de zenpraktijk. Geen aanmoediging door een autoriteit buiten de lezer, maar een aanmoediging die ontstaat in het samen zoeken naar de betekenis van ons leven. Aanmoediging door de leraar in onszelf.

Dogen is heel moeilijk te lezen. Daarom: hoe lees je Dogen? Hoewel het lezen van Dogen vraagt om een behoorlijk analytisch vermogen en een goede gevoeligheid voor taal, liggen daar niet de grootste moeilijkheden. Misschien is het wel een goede manier om niet in de eerste plaats te proberen om Dogen (intellectueel) te begrijpen. De teksten van Dogen die voor je zenbeoefening van grote waarde zijn, zijn niet erg omvangrijk. Doorgaans minder dan tien bladzijden. Een goede manier is om de tekst eerst enkele keren in zijn geheel te lezen, zonder je druk te maken over het precies begrijpen van de tekst. Lees de tekst met een open hart. Intuïtief. Als een geheel. Als poëzie. Niet: hoe kan ik de tekst begrijpen, maar: wat raakt me in de tekst. Vervolgens is enige analyse wel op zijn plaats: waar gaat deze tekst precies over. Welke begrippen staan centraal en hoe hangen ze samen. Door zo te kijken naar de structuur van de tekst, wordt de tekst wellicht al iets toegankelijker, maar zeker is dat allerminst. Afhankelijk van de mate waarin de tekst zich wat

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

meer voor je opent, kun je besluiten nog wat verder analytisch te lezen: wat staat er precies en wat bedoelt Dogen daar precies mee?

Het is ook denkbaar dat je vervolgens de tekst weer meer gaat lezen als poëzie. Wat raakt me? Een zinsnede die je echt raakt zou je vervolgens kunnen gebruiken als koan. Als een vraag die je in je meditatiebeoefening steeds bij je draagt. Je raakt steeds meer vertrouwd met de kwestie en de betekenis daarvan voor je eigen beoefening. Strikt begrijpen in intellectuele zin staat bij dit onderzoek niet centraal. Het gaat niet om het antwoord, maar om het vertrouwd raken met de vraag.

Herlees de tekst regelmatig en je zult in de loop der tijd ontdekken dat er andere passages zijn die je raken. Passages waar je daarvoor gemakkelijk overheen las. De diepte van Dogens teksten kan je helpen je leven meer en meer te doorgronden en te aanvaarden zoals het is.

Gezien de moeilijkheden die gepaard gaan met het vertalen van het middeleeuwse Japans uit de dagen van Dogen worden twee vertalingen naast elkaar gebruikt. De alinea's zijn genummerd zodat het eenvoudig is de overeenkomstige passage in de andere vertaling op te zoeken en te vergelijken. Ik meen dat deze vertalingen elkaar ondersteunen en ons helpen te verstaan wat Dogen ons te zeggen heeft.

Als je geen ervaring hebt met het lezen van Dogens teksten en als dit de eerste keer is dat je met deze tekst kennismaakt, is het onwaarschijnlijk dat je na het lezen van dit commentaar, de tekst volledig zult kunnen doorgronden. Maak je daar maar niet druk over.

Ik dank Annelie, Evelien, Jaco, Michiel voor hun bijdrage in de gesprekken naar aanleiding van deze tekst.

Dogen, grondlegger van het Soto zen.

Dogen is een sleutelfiguur in de ontwikkeling van zen. En zijn belang reikt verder dan dat. Een aantal van zijn teksten behoort bij de religieuze wereldliteratuur. In die zin overstijgt het werk van Dogen het zenboeddhisme. Over zijn leven is niet zoveel bekend en wat ervan beschreven is binnen de Soto traditie staat niet allemaal historisch vast.

Dogen werd geboren in Japan in het jaar 1200. Hij kwam klaarblijkelijk uit een geletterd milieu, want hij maakte al jong kennis met de Chinese en Japanse klassieke literatuur. Volgens die bronnen verloor Dogen al op jonge leeftijd zijn ouders. Zijn vader zou gestorven zijn toen hij twee jaar oud was. Zijn moeder toen hij zeven jaar oud was. Vergankelijkheid zou zijn belangrijkste thema worden.

Al jong wilde Dogen monnik worden en al op de jonge leeftijd van dertien jaar werd hij tot monnik gewijd in het klooster Hiei. Dit kloostercomplex behoorde tot de Tendaischool.

Hij was een uiterst serieus en gedreven student. Een belangrijke kwestie kwam in zijn studie voort uit de Tendaleer dat ieder mens krachtens geboorte de Boeddhanatuur heeft en derhalve 'oorspronkelijke verlichting' bezit. Dogen vroeg zich af waarom wij ons dan zo moeten inspannen om de staat van verlichting te bereiken. In het licht van de strenge Japanse kloostertraining was dit een begrijpelijke vraag. Een vraag die in het geschrift *Zenki* nadrukkelijk aanwezig is. Voor het antwoord op die vraag werd Dogen door zijn leraren verwezen naar Eisai (1141-1215) die in China zen had gestudeerd. Dogen heeft Eisai waarschijnlijk nooit ontmoet. Wel studeerde hij bij diens opvolger Myozen (1184-1225). Zowel Myozen als Dogen waagden de gevaarlijke oversteek naar China.

Hij zou in China bij verschillende leraren gestudeerd hebben, maar dat staat niet vast. Mogelijk is hij het grootste deel van zijn tijd in China bij zijn Chinese leraar Tiantong Rujing gebleven. Hij bleef twee jaar bij hem.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Zijn verlichtingsverhaal is beschreven in de Denkoroku, een bundeling van alle verlichtingsverhalen van de opeenvolgende leraren van de Soto lijn.

De een-en-vijftigste patriarch was priester Eihei Dogen. Hij studeerde bij priester Tiantong Rujing. Eens, tijdens zazen laat op de avond, vertelde Rujing de monniken: "Zazen studeren is het laten vallen van lichaam en geest. Dit horende was de meester (dat is Dogen) plotseling diep ontwaakt. Hij ging onmiddellijk naar de kamer van de abt en offerde wierook. Rujing vroeg hem: "Waarom offer je wierook?" De meester antwoordde: "Lichaam en geest zijn weggefallen." Rujing zei: "Lichaam en geest zijn weggefallen, weggefallen zijn lichaam en geest." De meester zei: "Dit is een tijdelijke toestand, u moet dit niet zomaar bevestigen." Rujing antwoordde: "Ik bevestig je niet zomaar zonder reden." De meester vroeg: "Waarom bevestig je me niet zomaar, zonder reden?" Rujing zei: "Je hebt lichaam en geest laten vallen." De meester boog. Rujing zei: "Je hebt het laten vallen ook laten vallen." Toen zei Rujings assistent Huangping van Fushou: "Het is geen kleinigheid voor een vreemdeling om deze werkelijkheid te ervaren." Hoeveel hebben het hier ervaren? Bevrijd is hij mild en vredig en de donder buldert."

Keizan, de dharma 'kleinzoon' van Dogen en de samensteller van de Denkoroku, voegde er aan toe:

Die helder schijnende werkelijkheid heeft geen binnen en geen buitenkant; hoe kan er een lichaam en een geest zijn om te laten vallen?

Terug in Japan stichtte hij het eerste onafhankelijke zenklooster van Japan. Hij noemde het Kosho Horinji. Hij gaf onderricht aan zowel leken als monniken. Hij begon te schrijven en produceerde een omvangrijk oeuvre. Zijn essays zijn gebundeld in de Shobogenzo (Schatkamer van het Oog van de Ware leer). Dogen schreef met grote precisie. Regelmatig week hij bij zijn

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

schrijven af van de gebruikelijke grammaticaregels als hij meende zo preciezer te kunnen uitdrukken wat hij bedoelde.

Later, in 1244, vestigde hij zich op een afgelegen plaats in de provincie Echizen, waar hij een klooster bouwde dat hij Eiheiji noemde. Mogelijk vestigde hij zich op zo'n afgelegen plaats om de strijd met rivaliserende sekten te ontlopen.

In Eiheiji werd Dogen rechtlijniger. Hij benadrukte dat zen alleen beoefend kon worden binnen de kloostermuren. Hij ritualiseerde elk aspect van het leven. Alle aspecten van het gewone leven hadden voor Dogen spirituele betekenis en dat diepe respect voor het gewone bestaan bracht hij tot uitdrukking in het ritualiseren ervan. Hij begon de zenbeoefening van de Rinzai school te bekritisieren in niet mis te verstane bewoordingen. Het gebruik van koans als 'meditatieobject' wees hij af. Wel achtte hij koans van grote waarde als studieonderwerpen. In zijn aanwijzingen voor zazen beval hij aan te oefenen in shikantaza, dat letterlijk vertaald betekent: 'alleen-maar-zitten'. Hij raakte er steeds meer van overtuigd dat alleen hij het ware zen onderrichtte. De laatste jaren van zijn leven werd zijn gezondheid snel slechter en in 1253, op 53 jarige leeftijd, overleed hij.

De gemeenschap die hij stichtte bracht zen al snel weer terug naar het gewone volk. De exclusieve gerichtheid op het kloosterleven werd losgelaten. Zo ontwikkelde de zengemeenschap van Dogen zich tot het Soto zen.

Zenki, de tekst, in twee vertalingen.

De alinea's van beide vertalingen zijn genummerd zodat eenvoudig de overeenkomstige passages met elkaar vergeleken kunnen worden

Uit:

Dogen Kigen: De schatkamer van het oog van de ware leer

Eerste selectie uit de Shobogenzo

Vertaling, toelichting en bezorging van de noten Dr. Boudewijn

Koole

Kosmos-Z&K Uitgevers, Utrecht, Antwerpen, 1997.

'Alles werkt samen'¹

Zenki

1

Op zijn hoogtepunt² is de grote Weg van alle boeddha's bevrijding³ en verwerkelijking.⁴ 'Bevrijding' betekent dat leven wordt bevrijd door leven, en dood wordt bevrijd door dood.⁵ Zodoende is er verlossing van leven en dood en binnengaan in leven en dood; beide zijn de grote Weg op zijn hoogtepunt. Er is onthechting van leven en dood en er is doordringing van leven en dood; beide zijn de grote Weg op zijn hoogtepunt.

2

'Verwerkelijking' is leven; leven is verwerkelijking. Die verwerkelijking van de grote Weg houdt in: niets anders dan totale verwerkelijking van het leven, niets dan totale verwerkelijking van de dood. Deze kernactiviteit <van alles> maakt het leven en maakt de dood tot wat ze zijn.

3

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Op het precieze moment dat deze kernactiviteit verwerkelijkt wordt, is zij niet noodzakelijk groot, is zij niet noodzakelijk klein; is zij niet grenzeloos, niet begrensd; niet lang of ver, niet kort of dichtbij. Ons actuele leven bestaat in deze kernactiviteit; deze kernactiviteit bestaat in ons actuele leven. Leven is niet komen, niet gaan, niet reeds bestaan, niet worden.⁷ Desalniettemin is leven de verwerkelijking van alles-werkt-samen en is dood de verwerkelijking van alles-werkt-samen.

4

Je moet weten dat er in de talloze verschijnselen⁸ die in je zijn, leven is en dood is. Overweeg eens rustig of ons actuele leven en de talloze verschijnselen die met dit leven samengaan, onafscheidelijk van het leven zijn of niet. Er is absoluut niets, geen enkel tijdsdeeltje of geen enkel verschijnsel, dat niet met dit leven verbonden is. Er is geen ding noch een geest of het deelt het leven.⁹

5

Leven is als iemand die in een boot vaart. Ofschoon hij aan boord van de boot het zeil hanteert, het roer ter hand neemt en boomt, draagt de boot hém en is hij niets zonder de boot. Door met de boot te varen maakt hij deze tot een boot.¹⁰ Onderzoek al mediterend dit precieze moment. Op zo'n moment is alles de wereld van de boot. De lucht, het water en de kust zijn allemaal de tijd¹¹ van de boot geworden, en niet gelijk aan de tijd die niet bij de boot hoort. Hierom is leven dat wat ik tot leven breng en zijn wij dat wat het leven tot leven brengt. Wanneer je in een boot vaart zijn geest en lichaam en de hele omgeving¹² allemaal de kernactiviteit van de boot; de hele aarde en de hele ruimte zijn de kernactiviteit van de boot. Met het ik dat leeft en het leven dat ik ben, is het net zo.

6

Zenmeester Yüan-wu, de priester K'o-ch'in,¹³ zei: 'Leven is de verwerkelijking van alles-werkt-samen; dood is de verwerkelijking van alles-werkt-samen.' Je moet dit gezegde in je oefening verhelderen en erin doordringen. Wat je moet onderzoeken is dit:

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

ofschoon het principe van 'leven is de verwerkelijking van alles-werkt-samen' geen begin of eind heeft en de hele aarde en de hele hemel bestrijkt, hindert het niet alleen geen <enkel ander> 'leven als de verwerkelijking van alles-werkt-samen' maar hindert het evenmin <enige andere> 'dood als de verwerkelijking van alles-werkt-samen'.¹⁴ Derhalve hindert het leven de dood niet en hindert de dood het leven niet.

7

De hele aarde en de hele hemel zijn zowel <geheel> in het leven als <geheel> in de dood. Dit wil echter niet zeggen dat één enkele aarde en één enkele hemel¹⁵ zowel in het leven als <tegelijktijd> in de dood 'het geheel verwerkelijken'.¹⁶ Ofschoon niet één, zijn ze niet verschillend; ofschoon niet verschillend, zijn ze niet identiek; ofschoon niet identiek, zijn ze niet menigvuldig.

8

Zodoende zijn er in het leven myriaden verschijnselen die alles-werkt-samen verwerkelijken en zijn er in de dood myriaden verschijnselen die alles-werkt-samen verwerkelijken. En alles-werkt-samen verwerkelijkt zich ook in wat noch leven noch dood is.

9

In de verwerkelijking van alles-werkt-samen is er leven en is er dood.¹⁷ Derhalve is het alles-werkt-samen van leven en dood te vergelijken met het buigen en strekken van de arm door een jongeman, of met iemand die 's nachts achter zich tast naar zijn kussen. Daarin verwerkelijken zich de alles doordringende krachten en stralende lichten. Op het moment van zo'n verwerkelijking, omdat dan alles-werkt-samen door de verwerkelijking verwerkelijkt wordt¹⁸, zou je kunnen denken dat er geen voorafgaande verwerkelijking was voorafgaande aan de huidige verwerkelijking. Voorafgaand aan de huidige verwerkelijking van alles-werkt-samen was echter de voorafgaande verwerkelijking van alles-werkt-samen. Hoewel er een

voorafgaande verwerkelijking was van alles-werkt-samen, hindert deze de huidige verwerkelijking van alles-werkt-samen echter niet. Dit is de reden dat je telkens opnieuw sterke aanleiding hebt zo te denken.¹⁾

10

Onderwezen aan het verzamelde gehoor op de zeventiende dag van de twaalfde maand, in het derde jaar van Ninji (1242), onder het patronaat van de vroegere gouverneur van de provincie Izumo,²⁰ <in zijn residentie> naast de Rokuharamitsu Tempel in Yoshu.

Dit werd overgeschreven op de negentiende dag van de eerste maand, in het vierde jaar van Ninji (1243) door Ejō.

Noten:

1 Anders: 'totale dynamiek', 'het werkende geheel', 'het geheel in werking', 'volledige activiteit', 'het dynamische geheel'. Het woordje 'zen' (geheel, alle, totaal) staat hier voor alomvattendheid en voor het volledig tot uitdrukking gebracht worden van één (leder) verschijnsel (dharm). 'Ki' geeft de samenwerking (het samenspel, de wederzijdse doordringing) aan van alle krachten die daarbij een rol spelen. Gekozen is voor een vertaling die de mogelijkheden van het Nederlandse equivalent van 'werk(ing)' uit kan buiten; zenki wordt in de tekst ook als werkwoord gebruikt. Engelse vertalingen onder andere: 'total dynamism', 'full function'. Verderop in de tekst komt de uitdrukking 'kikan' voor, (Engels:) 'dy-namic working', vertaald met 'kernactiviteit', vergelijk 'dynamische functie', 'dynamiek'. Vergelijk het andere concept van Dogen: 'volledige uitdrukking', 'zich uitputtend uitdrukken' in activiteiten (gyoji) en uitdrukkingen (dotokvi), toegespitst op het 'afwerpen (bevrijden) van lichaam en geest' (shmjn datsurakvi). De 'totale dynamiek' van de werkelijkheid wordt verwerkelijkt door ieders persoon — één met het leven — heen.

2 Of: op het moment van zijn volledige uitdrukking.

3 Het gaat hier niet zozeer om bevrijding 'van' iets als wel om bevrijding 'binnen' de volvoerde activiteit; om niet-dualistische vrijheid, wij zouden zeggen 'innerlijke' vrijheid of soevereiniteit. Zie het vervolg van de tekst.

4 Verwerkelijking: vergelijk de noot over 'geryo' in de titel van het traktaat **De werkelijkheid van verwerkelijking**. Zie ook noot 89 bij het traktaat **Aansporingen tot zazen**.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

- 5 Of: dat leven transparant wordt voor leven en dood voor dood.
- 6 Volledige verwerkelijking: (zich) volledig tot uitdrukking brengen, tegelijk (zich) volledig loslaten.
- 7 Kortom: geen overgang maar een, steeds opnieuw, 'van binnenuit' werkende kracht.
- 8 Dharma's.
- 9 Dogen verstaat het leven zodanig dat alle verschijnselen (dharma's) functioneren als de intrinsieke krachten van dit enkele verschijnsel 'leven' (Engels:'birth'; NB Dit kan op een enkel leven en op 'het' leven betrekking hebben!). Hetzelfde geldt voor de dood, al gebruikt Dogen het leven hier als zijn voorbeeld.
- 10 Ook hier maakt Dogen weer duidelijk dat het niet om een overgang gaat (van leven naar dood) maar om het in zichzelf compleet en onafhankelijk zijn van het/dit leven. Steeds is bovendien duidelijk dat het 'zelf' en 'de dingen' niet dualistisch tegenover elkaar gesteld mogen worden: de boot en de persoon die vaart constitueren elkaar, ofwel het zelf omvat de wereld en vice versa.
- 11 Het geheel van omstandigheden die de 'wereld' van de boot vormen op een bepaalde tijd. Vergelijk het traktaat **Zijn-tijd**.
- 12 Of — toegepast op het leven — 'heel het erbij behorende karma'.
- 13 (Chinees:) Yüan-wu K'o-ch'in (Japans: Engo Kokugon; 1063-1 13-;) gaf een serie lezingen, de **Yüan-wu yü-lu**, over de verzameling van 100 koans die de basis van het latere **Boek van de Blauwe Klif** vormen, de (Chinees:) Pi Yen Lu ofwel (Japans:) Hegikanroku. In die zin is hij hiervan de verzamelaar en instigator.
- 14 'Gehinderd worden door' is in liet Zen-spraakgebruik equivalent aan 'één zijn met', 'volledig tot uitdrukking brengen'.
- 15 Dat wil zeggen als gefixeerde, onveranderlijke elementen. De volgende passage wil aangeven dat het niet om onveranderlijke elementen gaat die 'in' leven of 'in' dood 'gevat' zijn en onveranderlijk blijven gedurende hun duur van leven tot dood of andersom. Het gaat om de ervaring van het leven én dood omvattende verschijnsel (dharma) dat ieder moment uniek is.
- 16 Zenki als werkwoord.
- 17 Of: leven en dood bestaan in de verwerkelijking van alles-werkt-samen. Alles-werkt-samen is de — inherente! — motiverende en kwaliteitsbepalende kracht die aan de verwerkelijking van ieder verschijnsel ten grondslag ligt en daarin tot uitdrukking komt.
- 18 Zenki als passieve werkwoordsvorm.
- 19 Namelijk: enerzijds 'vergeet' je de voorafgaande verwerkelijking, anderzijds impliceert dat dat de werkelijkheid inclusief je bewustzijn op steeds nieuwe verwerkelijking uit is.
- 20 Dogens beschermer en lekevolgeling Hatano Yoshishige.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Uit:

Shobogenzo

The Treasure House of the Eye of the True Teaching
A Trainee's Translation of Great Master Dogen's Spiritual
Masterpiece

Rev. Hubert Nearman, O.B.C., translator. Shasta Abbey Press
Mount Shasta, California

On Functioning Fully (Zenki)

Translator's Introduction: As the postscript at the end of this discourse indicates, this talk was given by Dōgen not only for the benefit of his monastic community but also for the benefit of his lay followers, including his major lay patron, the Governor of Izumi Province. The discourse has an underlying assumption which may not be immediately evident to Western readers, namely that all humans have Buddha Nature, and indeed, are Buddha Nature, and that Buddha Nature is our True Self. Thus, even though we may not yet have recognized that this is the case, nevertheless our Buddha Nature is constantly functioning as Buddha Nature at all times, in life and in death, never ceasing or disappearing or lying dormant, ever displaying Itself right before our very eyes.

1

When we thoroughly explore what the Great Way of the Buddhas is, we find that It is liberation from delusion and letting our True Self manifest to the full. For some, this liberation from delusion means that life liberates us from life, and death liberates us from death. Therefore, both our getting out of birth-and-death and our entering into birth-and-death are the Great Way. Both our laying birth-and-death aside and our going beyond birth-and-death to the Other Shore are also the Great Way.

2

Our True Self revealing Itself to the full is what life is, and life is our True Self revealing Itself to the full. At the time when our True Self reveals Itself, we can say that there is nothing that is not a full displaying of life, and there is nothing that is not a full displaying of death. It is the operating of this True Self that causes life to come about and causes death to come about.

3

At the very moment when we fully manifest this functioning of our True Self, It will not necessarily be something great or something small, or the whole universe or some limited bit of it, or something drawn out or something short and quick. Our life at this very moment is the True Self in operation, and the operating of our True Self is our life at this very moment. Life is not something that comes and life is not something that goes; life is not something that reveals itself and life is not something that is accomplished. Rather, life is a displaying of one's Buddha Nature to the full, and death is also a displaying of one's Buddha Nature to the full.

4

You need to realize that both life and death occur in the immeasurable thoughts and things within ourselves. Also, calmly reflect upon whether this life of the present moment, as well as the various thoughts and things that co-exist with this life, are a part of life or are not a part of life. There is nothing—not a single moment, not a single thought or thing—that is not a part of life. There is nothing—not a single matter, not a single state of mind—that is not also a part of life.

5

For instance, life is like a time when I am on board a boat. While I'm on this boat, I manipulate the sails, I handle the rudder, I push the punting pole. At the same time, the boat is carrying me along, and there is no 'I' that is outside this boat. My sailing in a boat is

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

what makes this boat be a boat. You need to do your utmost to explore through your training what is going on at this very moment, for at this very moment there is nothing other than the world of the boat. The sky, the water, the shore—all have become this moment of the boat, which is completely different from occasions when I am not on a boat. Thus, life is what I am making life to be, and I am what life is making me to be. While being carried on a boat, my body and mind, with their inner causes and outer conditions, are, all together, a part of the way a boat functions. The whole of the great earth and the whole of the expanse of space are, likewise, a part of the way a boat functions. What this metaphor is saying is that life is what 'I' is, and 'I' is what life is.

6

The venerable monk Meditation Master Engo Kokugon once said, "Life is a manifestation of one's entire being, and death is a manifestation of one's entire being." We need to thoroughly explore this saying and clarify what it means. In the present instance, what 'thoroughly exploring this saying' refers to is the principle that life is a manifestation of one's entire being and is not concerned with beginnings and endings, for life is the whole of the great earth and the whole of unbounded space. At the same time, not only does this principle not stand against life's being a manifestation of one's entire being, but it also does not stand against death's being a manifestation of one's entire being. When death is also a manifestation of one's entire being, it is the whole of the great earth and the whole of unbounded space. And at the same time, not only does this principle not stand against death's being a manifestation of one's entire being, but it also does not get in the way of life's being a manifestation of one's entire being. Hence, life does not get in the way of death, and death does not get in the way of life.

7

Both the whole of the great earth and the whole of unbounded space exist within life, and they exist within death as well. Even so, it is not that the whole of the great earth is one thing and the whole of unbounded space is another thing; both operate to the full in life and both operate to the full in death. Therefore, even though it is not a matter of their being one single thing, it is also not a matter of their being different things. And even though it is not a matter of their being different things, it is also not a matter of their being identical things. And even though it is not a matter of their being identical things, it is also not a matter of their being many things.

8

Hence, there are the various thoughts and things that are manifestations of one's entire being in life, and there are also the various thoughts and things that are manifestations of one's entire being in death, and there are the manifestations of one's entire being that are beyond 'life' and beyond 'death'.

9

Both life and death exist within the manifestation of one's entire being. Thus, all functions in life-and-death will be present, like a strong-armed man flexing his muscles or like someone at night reaching behind himself to grope for his pillow. They come forth whenever there is abundant luminosity from one's marvelous innate spiritual abilities. At the very moment of their coming forth, because the person is functioning fully within their coming forth, such a one may think that before they fully appeared in front of him, they had not appeared at all. Yet, before this full manifestation, there were previous manifestations of that person's True Nature. Even though such a person may say that he had some previous manifestation of his True Nature, it has not inhibited the present appearance of his True Nature. Thus it is that discriminatory opinions may arise before one's very eyes.¹

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

10

Delivered to the assembly in the Kyoto office of the Governor of Izumi Province on the seventeenth day of the twelfth lunar month in the third year of the Ninji era (January 10, 1243).²

Copied by me on the nineteenth day of the first month in the fourth year of the same era (February 9, 1243).³

Ejō

1. Such as the opinion that the manifestation of one's True Nature is a one-time thing.
2. The governor, Yoshishige Hatano, was one of Dōgen's principle supporters.
3. The seeming contradiction that both the third and the fourth years of the Ninji era occurred in 1243 is due to the fact that, in the lunar calendar, the last day of the third year fell on January 21, 1243, according to the Western solar calendar. The new lunar year, by our reckoning, then began on January 22.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood.

In de beoefening van openheid, van ontvankelijkheid, zoals ik die beoefen in het alleen maar zitten, met alle aandacht, ontdek ik dat ik me voortdurend probeer te onttrekken aan die openheid. Ik droom steeds maar weg van dit moment. Als ik dat eenmaal scherp zie dan wordt duidelijk dat dit eigenlijk de hele dag gebeurt. Wat ik meemaak kan nog zo plezierig zijn, toch onttrek ik me er steeds weer aan. Mijn voortdurende ontsnappingspogingen laten me zien dat ik bevrijding zoek. Ik weet niet eens precies waaraan ik wil ontsnappen, maar dat ik wil ontsnappen is onmiskenbaar. Wat is dat precies? Hoe gaan die voortdurende ontsnappingspogingen in zijn werk? Wat is de aard ervan?

Ontvankelijkheid. Zijn mijn ontsnappingspogingen een belemmering voor ontvankelijkheid? Kijk eens heel precies hoe het gaat..... het is dit moment!..... soms, eigenlijk veel vaker dan soms, is dit moment: ik probeer te ontsnappen! Ik probeer mij ergens van te bevrijden! Ben je ontvankelijk voor het zien van je pogingen om te ontsnappen?

Werkelijk diepgaand en precies zien hoe ik probeer te ontsnappen doet me iets begrijpen van wat Shakyamuni Boeddha, de historische boeddha, bedoelde met zijn eerste edele waarheid: Alles wat onderhevig is aan vergankelijkheid, alle bestaan dus, is lijden.

Het leven doet niet wat ik wil en zelfs al gebeurt dat wel, dan nog weet ik dat het de volgende keer anders zal zijn. Het glipt me door de vingers. Niets om aan vast te houden. Deze ontzagwekkende werkelijkheid is oneindig veel groter dan ik ooit zal kunnen bevatten. Ze dwingt een diep respect af. En wekt een alles doordringend mededogen.

Bevrijding. Klinkt beter dan ontsnappen. Verhevener, vind je niet? De zenliteratuur staat er vol mee. Maar waar gaat het over?

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

In deze tekst van Dogen gaat het over de aard van bevrijding en verwerkelijking.

Zenki, de noten bij de vertaling van Boudewijn Koole helpen ons om de titel goed te begrijpen. *Zen* staat voor het geheel, datgene wat werkelijk alles wat bestaat, omvat. *Ki* staat voor de wederzijdse doordringing van alles wat bestaat. *Alles werkt samen* geeft de bedoeling heel specifiek weer. Onfunctioning fully, de vertaling van Hubert Nearman, is wat minder specifiek, maar dekt heel goed de bedoeling van de oorspronkelijke titel en klinkt natuurlijker. Deze tekst gaat dus over de aard van de werkelijkheid, zoals we ons daarvoor openstellen in onze zenbeoefening.

De tekst begint met de zin:

Op zijn hoogtepunt is de grote Weg van alle boeddha's bevrijding en verwerkelijking.

De vertaling van Hubert Nearman zegt het zo:

When we thoroughly explore what the Great Way of the Buddhas is, we find that It is liberation from delusion and letting our True Self manifest to the full.

Dogen begint vervolgens met het beschrijven, definiëren van de begrippen *bevrijding* en *verwerkelijking*, zoals hij die verstaat en gebruikt in zijn teksten.

Vervolgens vertelt Dogen hoe de Grote Werkelijkheid samenvalt met bevrijding en met verwerkelijking.

Hij vervolgt:

'Bevrijding' betekent dat leven wordt bevrijd door leven, en dood wordt bevrijd door dood. Zodoende is er verlossing van leven en dood en binnengaan in leven en dood; beide zijn de grote Weg op zijn hoogtepunt'. Er is onthechting van leven en dood en er is doordringing van leven en dood; beide zijn de grote Weg op zijn hoogtepunt.

Dogen zet ons er meteen middenin:

leven wordt bevrijd door leven, en dood wordt bevrijd door dood.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Precies deze zin bevat het geheim!

Wat betekent het?

Zelfs als je met je verstand begrijpt wat hier staat blijft het een geheim. Een geheim wat open en bloot voor je ligt en toch niet is te bevatten.

Leven wordt bevrijd door leven.

Hoe voel je, hoe ervaar je dat je leeft.

Wat het onderzoeken van deze eenvoudige vraag allemaal niet teweeg kan brengen!

Ik voel mijn adem. Als ik heel stil zit, al mijn zintuigen open, voel ik zelfs mijn hart kloppen, een pijnkje hier, een pijnkje daar.....

Geluiden.....

Geuren.....

Mijn gedachtestroom, soms rustig, bijna afwezig, soms onrustig en heftig.

Diepe vreugde over dit alles, dat er zomaar is! Waar ik deel van uitmaak! Pijn ook, verdriet, boosheid, angst.....

Ik ontdek hoe mijn leven onverbreekelijk verbonden is met alles wat bestaat, de voortdurende stroom van leven en dood, dood en leven.....

Ontdek ik dat? Is er wel iemand die dit alles voelt en ervaart? Of is het er gewoon, zomaar.....zonder dat ik er ook maar iets van begrijp!

De eenheid, de verbondenheid wordt verscheurd. Ik ontdek dat ik mij afwend van het bestaan. Niet af en toe in een onbewaakt ogenblik, maar heel vaak, bijna als levenswijze. In mijn innerlijke onrust wordt zichtbaar hoe ik probeer te ontsnappen aan dit moment. Ik kan het niet verdragen. Op een ander moment lijkt het alleen maar een gewoonte. Ik ben het zo gewend.

Ik neem mij voor in de eenvoud van het zitten, heel stil, er bij te blijven. Wat er ook gebeurt.

Wat gebeurt er precies? Wat is dat mij afwenden, dat me afkeren van dit moment.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Het is een uiterst pijnlijk zelfonderzoek. Als ik me er in vastblijft lijkt het een enorme opgave. Het is een kwestie die ik moet doorgronden. Die moet worden opgelost.

Toch daagt er in die kwestie iets heel kostbaars: de ontdekking, dat ik me afwend van dit moment, van mijn leven, is geworteld in het feit dat ik de kostbaarheid van dit moment gezien heb. Alles wat bestaat en ooit bestaan heeft is in ieder mens weerspiegeld in dit ene moment, zoals ik weerspiegeld ben in alles wat bestaat. Deze ontdekking, en de ondoorgrondelijkheid daarvan hebben me doen ontdekken dat ik er ook voor terugschrik. Achter deze pijnlijke ontdekking ligt een schat verborgen. Wat is het?

Er is maar een kleine stap te zetten. Je wordt niet bevrijd *van* iets. Je wordt bevrijd *in* iets! Je wordt niet bevrijd *van* de moeilijkheden die je tegenkomt in je leven. Je wordt bevrijd *in* de moeilijkheden die je tegenkomt in je leven. Leven bevrijdt leven, verdriet bevrijdt verdriet, angst bevrijdt angst, bevrijding bevrijdt bevrijding, dood bevrijdt dood.

Het leven is eenvoudig wat het is. Het vernieuwt zichzelf voortdurend. Deze voortdurende verandering bewerkstelligt dat alles wat bestaat voortdurend van vorm verandert. Het ontstaat, komt tot bloei, sterft weer af en daaruit ontstaan weer nieuwe vormen. Er komt niets bij en er gaat evenmin iets verloren. In deze voortdurende dans van het bestaan zijn we alles al eens geweest. Zo bezien bestaan er geen wezens, geen dingen. Er bestaan alleen gebeurtenissen. En alle gebeurtenissen grijpen in elkaar en zijn met elkaar verweven. En het functioneert doordat iedereen elkaar opeet, maar ook door het zorgen voor elkaar en niet in de laatste plaats doordat ieder levend wezen wil blijven leven. Daarmee is in zekere zin elk leven ook een persoonlijk drama want als individu verdwijnt elk leven ook weer.

Als we heel eerlijk kijken naar onze ervaring, de stroom van onze waarnemingen, vermengd met de betekenissen die we daaraan geven, zullen we moeten erkennen dat onze ervaring overheerst wordt door ons commentaar op ons waarnemen. We onderscheiden alles in categorieën, geven het namen en

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

beoordelen het op de betekenis die het voor onszelf heeft: begerenswaardig, afstotelijk of van geen belang. Dat is onze menselijke manier om onze weg te vinden in deze overweldigende wereld. Zonder onze theorie over hoe de werkelijkheid in elkaar zit zouden we niet kunnen functioneren. Het probleem is dat we dit gereedschap, onze wereldkaart, aanzien voor de werkelijkheid zelf. Maar onze gedachten over de werkelijkheid zijn de werkelijkheid niet! En de wereld draait niet om mij of om jou!

Het leven gewoon leven, zoals het is, dat is bevrijding! Vreugde is gewoon vreugde, pijn is gewoon pijn, verdriet is gewoon verdriet, woede is gewoon woede. Het bevrijdt ons niet van de werkelijkheid. Het bevrijdt ons van onze egocentrische werkelijkheidsbeleving. We oefenen in de bereidheid dit moment werkelijk te leven, werkelijk tot expressie te brengen, òòk als het pijn doet.

Lijden krijgt daardoor een ander aspect. Lijden is iets wat ik toevoeg aan de werkelijkheid. Ik kan eenvoudig pijn hebben. Ik kan ook proberen te ontsnappen aan die pijn. Die poging te ontsnappen aan wat onontkoombaar is, dit moment, dat is ons lijden.

Maar zijn mijn moeilijkheden en beperkingen dan niet reëel?

Ja, nou en of die reëel zijn! Vanuit mijn menselijke gezichtspunt zijn ze bijzonder reëel! Maar het is ook zoals Suzuki Roshi zei. Stel je voor dat je geen problemen en beperkingen had. Dat alles mogelijk was. Je zou niet weten wat je moest doen. Je moeilijkheden en beperkingen laten je precies zien wat je te doen hebt.

Hoe doe je dat? Hoe ontdek je dat?

Niemand kan dat voor je doen. De enige die dat geheim kan ontdekken ben jij!

En wat ontdek je dan?

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Dogen zegt het zo:

Zodoende is er verlossing van leven en dood en binnengaan in leven en dood; beide zijn de grote Weg op zijn hoogtepunt.

In de vertaling van Hubert Nearman :

Both our laying birth-and-death aside and our going beyond birth-and-death to the Other Shore are also the Great Way.

Beide vertalingen tonen hier een accentverschil dat tot misverstanden kan leiden. In de vertaling van Boudewijn Koole kun je de tekst opvatten als:

Het leven van een onthecht leven (verlossing van leven en dood) en het volledig opgaan in dit leven (leven-en-dood als eenheid) zijn beide de Grote Weg. Ze zijn niet te scheiden. Het zijn de twee zijden van dezelfde medaille.

In de vertaling van Hubert Nearman kun je het iets anders lezen: geboorte-en-dood terzijde schuiven kan gelezen worden als een leven van onthechting. Het kan ook gelezen worden als: het doorzien van de illusie van geboorte en dood. Het bestaan is fundamenteel één en slechts vanuit ons individuele, egocentrische gezichtspunt is er sprake van geboorte en dood. Zo gelezen verschilt het niet van de volgende manier van het leven van de Grote Weg: het overstijgen van geboorte-en-dood naar de Andere Oever. De andere oever is een boeddhistische uitdrukking voor het perspectief van bevrijding, egoloosheid. Hoe zou Dogen dit uitgedrukt hebben als hij van onze Westerse taal en wetenschap gebruik had kunnen maken? We weten het niet. Dogen presenteert echter twee ogenschijnlijk verschillende benaderingen en stelt dat ze beiden een uitdrukking zijn van de Grote Weg. Onze beoefening.

Werkelijk leven zoals het is, in al onze menselijkheid en onze verwarring is onthechten, want er is niets waar we aan vast kunnen houden. Tegelijkertijd is het ook hechten. De Grote Werkelijkheid functioneert dankzij het gegeven dat we allemaal willen blijven leven. Zonder gehechtheid ga je dood! Ben je bereid, gehecht te zijn aan dit leven, al weet je dat gehechtheid doet lijden?

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Dus: hoe voel je, ervaar je dat je leeft?

En: wat is je grootste geluk?

Volledige verwerkelijking

Dogen gaat verder:

'Verwerkelijking' is leven; leven is verwerkelijking. Die verwerkelijking van de grote Weg houdt in: niets anders dan totale verwerkelijking van het leven, niets dan totale verwerkelijking van de dood. Deze kernactiviteit <van alles> maakt het leven en maakt de dood tot wat ze zijn.

'Verwerkelijking' wordt soms gebruikt als een synoniem van bevrijding of verlichting. Dogen definieert het als een apart begrip. Toch zet hij 'bevrijding' en 'verwerkelijking' bij elkaar: ze zijn beide volledig de Grote Weg. En de Grote Weg, onze beoefening houdt in het volledig verwerkelijken van zowel leven als dood. Totale overgave aan het bestaan. Volledige bereidheid dit leven, mijn leven, tot expressie te brengen.

Want dit bestaan, mijn leven, *is* de Grote Werkelijkheid. De Grote Werkelijkheid is niet iets wat verborgen is in dit bestaan als een soort heilige essentie die wij moeten proberen te vinden. Dit leven, mijn leven *is* de Grote Werkelijkheid. Die werkelijkheid is niet verborgen maar ligt volledig open voor ons. Het menselijke probleem is dat we dit vanuit ons egocentrische perspectief niet kunnen zien. Terwijl dit egocentrische perspectief net zo goed een aspect is van de Grote Werkelijkheid.

Misschien kom je in de verleiding te zeggen dat het dan niet nodig is om te oefenen. Alles is er immers al en dat is gewoon zoals het is. Helemaal in orde, net zo als jij en ik helemaal in orde zijn. Precies de vraag waar Dogen mee worstelde toen hij nog een jonge monnik was.

Daar is nog wel wat over te zeggen. Dogen schrijft dat deze kernactiviteit – verwerkelijking – leven en dood maakt tot wat ze zijn. In het vervolg van de tekst maakt hij duidelijk wat hij daarmee bedoelt.

Op het precieze moment dat deze kernactiviteit verwerkelijkt wordt, is zij niet noodzakelijk groot, is zij niet noodzakelijk klein; is zij niet

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

grenzeloos, niet begrensd; niet lang of ver, niet kort of dichtbij. Ons actuele leven bestaat in deze kernactiviteit; deze kernactiviteit bestaat in ons actuele leven. Leven is niet komen, niet gaan, niet reeds bestaan, niet worden. Desalniettemin is leven de verwerkelijking van alles-werkt-samen en is dood de verwerkelijking van alles-werkt-samen.

Vanuit ons relatieve, alledaagse perspectief is de verwerkelijking van ons leven dat we geboren worden, dat we opgroeien, dat we de activiteiten van ons leven uitvoeren en dat we sterven. Toch is dat niet de volledige verwerkelijking, precies op het moment dat we dit verwerkelijken. Dit is mijn leven, mijn leven is dit. Tegelijkertijd is in de verwerkelijking van het bestaan het besef verweven van een groter perspectief. Het perspectief van het Absolute. De fundamentele eenheid. De Grote Werkelijkheid.

Leegte.

Openheid.

Zoals het hartsutra het uitdrukt:

Daarom Shariputra, in leegte is geen vorm, geen sensatie, geen gedachte geen drijfveer en geen gewaarzijn. Geen oog, oor, neus, tong, lichaam en denkorgaan; geen vorm, klank, geur, smaak, aanrakingspunten en gedachteobjecten, geen veld van waarneming enzovoort, tot geen veld van geestelijke activiteit. Geen onwetendheid, geen einde aan onwetendheid enzovoort, tot geen ouderdom en dood en geen einde aan ouderdom en dood, Geen lijden, geen oorzaak, geen opheffing, geen weg, geen inzicht, geen bereiken en geen niet bereiken.

Desalniettemin, zo schrijft Dogen, is zowel leven als dood, ons gewone bestaan, de verwerkelijking van 'alles-werkt-samen'. De Grote Werkelijkheid drukt zich uit in ons alledaagse bestaan.

Hij gaat verder:

Je moet weten dat er in de talloze verschijnselen die in je zijn, leven is en dood is. Overweeg eens rustig of ons actuele leven en de

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

talloze verschijnselen die met dit leven samengaan, onafscheidelijk van het leven zijn of niet. Er is absoluut niets, geen enkel tijdsdeeltje of geen enkel verschijnsel, dat niet met dit leven verbonden is. Er is geen ding noch een geest of het deelt het leven.

Wat een prachtige manier om de kostbaarheid van het bestaan uit te drukken. Alles, werkelijk alles is verbonden met mijn leven. Mijn leven is verbonden met werkelijk alles wat bestaat. Wat een rijkdom wordt mij geschonken, eenvoudig door een onderdeel te zijn van dit grote bestaan. Dogen verdiept dit nog verder met het introduceren van de metafoor van de boot:

Leven is als iemand die in een boot vaart. Ofschoon hij aan boord van de boot het zeil hanteert, het roer ter hand neemt en boomt, draagt de boot hém en is hij niets zonder de boot. Door met de boot te varen maakt hij deze tot een boot. Onderzoek al mediterend dit precieze moment. Op zo'n moment is alles de wereld van de boot. De lucht, het water en de kust zijn allemaal de tijd van de boot geworden, en niet gelijk aan de tijd die niet bij de boot hoort. Hierom is leven dat wat ik tot leven breng en zijn wij dat wat het leven tot leven brengt. Wanneer je in een boot vaart zijn geest en lichaam en de hele omgeving allemaal de kernactiviteit van de boot; de hele aarde en de hele ruimte zijn de kernactiviteit van de boot. Met het ik dat leeft en het leven dat ik ben, is het net zo.

Zie je dat in de metafoor die Dogen gebruikt, de boot niet symbool staat voor het leven? Ik vaar in die boot. Dàt is leven! Het leven draagt mij en tegelijkertijd maak ik het leven tot leven, door mijn leven! Mijn bestaan tot expressie brengen wordt daarmee een gewijde activiteit die tegelijkertijd niets bijzonders is.

Dit moment is alles en alles wordt tot leven gebracht door dit moment volledig te leven. Daarom: *onderzoek al mediterend dit precieze moment*. In dit precieze moment is het grote geheim aanwezig. Niet verborgen. Het is daar open en bloot. Zit heel stil.....zie je het ook?

Alles is beoefening

Het zien van dit grote geheim maakt duidelijk: alles is beoefening.

Zenmeester Yuanwu, de priester K'o-ch'in, zei: 'Leven is de verwerkelijking van alles-werkt-samen; dood is de verwerkelijking van alles-werkt-samen.' Je moet dit gezegde in je oefening verhelderen en erin doordringen. Wat je moet onderzoeken is dit: ofschoon het principe van 'leven is de verwerkelijking van alles-werkt-samen' geen begin of eind heeft en de hele aarde en de hele hemel bestrijkt, hindert het niet alleen geen <enkel ander> 'leven als de verwerkelijking van alles-werkt-samen' maar hindert het evenmin <enige andere> 'dood als de verwerkelijking van alles-werkt-samen'. Derhalve hindert het leven de dood niet en hindert de dood het leven niet.

Nearman vertaalt het zo:

The venerable monk Meditation Master Engo Kokugon once said, "Life is a manifestation of one's entire being, and death is a manifestation of one's entire being."

Leven drukt je bestaan volledig uit en dood drukt je bestaan volledig uit.

Dogen verwijst naar zenmeester Yuanwu. Yuanwu Keqin was een befaamde zenmeester uit de Rinzai lijn die leefde van 1063 tot 1135. Niet zoveel eerder als Dogen, die leefde van 1200 tot 1253. Nearman gebruikt in zijn vertaling de Japanse naam van deze Chinese zenmeester: Engo Kokugon. Verschillende namen dus in deze vertalingen voor dezelfde persoon. Hij is vooral bekend van de Hekiganroku (The Blue Cliff Record), een beroemde Koanverzameling die ook nu nog veel bestudeerd wordt.

In de uitspraken van deze zenmeester is een diep respect te beluisteren voor het bestaan zoals het is:

Yuanwu Keqin besteeg de preekstoel en zei: “De hitte van een vuur is niet te vergelijken met de hitte van de zon. De koude wind is niet te vergelijken met de kilte van de maan. De poten van een kraanvogel zijn van nature lang en de poten van een eend zijn van nature kort. Een pijnboom is van nature lang en recht, terwijl braamstruiken van nature kronkelig groeien. Ganzen zijn wit. Kraaien zijn zwart. Alles manifesteert zich zo. Als je dit volledig begrijpt, zul je, overal waar je gaat, de gastheer zijn. Alles wat je ontmoet is onderricht. Als je deze stok draagt ben je overal klaar voor de strijd. Begrijp je dit? Begrijp je dit?”

Of bij een andere gelegenheid:

“Alle verlangens van mijn oorspronkelijke geest zijn vervuld door de schat die hier als vanzelf voor mij ligt. De hemel is boven. Daar beneden is de aarde. Aan de linkerkant is de keuken en aan de rechter kant is de monnikenhal. Voor me is de Boeddhal en de tempelpoort en achter me de slaapzalen en het verblijf van de abt. Dus, waar is de schat? Zie je het? Als we op een waardige manier zitten en staan, luisteren en duidelijk spreken dan overspoelt helder licht onze ogen en is er grenzeloze vrede. Alle heilige en wereldse zaken zijn uitgedoofd en alle beperkte opvattingen zijn weggevallen. De Yang-tse rivier is nectar en de grote aarde is goud. Als er vanuit je binnenste een enkele zin naar buiten zou komen, wat zou er dan gezegd worden? ‘Van oudsher stroomde het als witte zijde.’ ‘Aan de horizon zie je de blauwe bergen.’”

Hoe druk je deze werkelijkheid uit? Hoe breng je deze werkelijkheid met je eigen leven tot expressie, tot verwerkelijking? Dit is precies wat je in je meditatie moet onderzoeken, er diepgaand in doordringen.

Leven en dood zijn niet gescheiden, zijn geen tegenstellingen van elkaar. Ze zijn volledig met elkaar verweven. Ze vormen elkaar en brengen elkaar voort.

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

Dat is op het eerste gezicht misschien niet helemaal duidelijk. In ons alledaagse denken vormen de gedachteconstructies 'leven' en 'dood' tegenstellingen. In de concrete werkelijkheid is dat niet zo. In mijn lichaam zijn tal van processen gaande. Opbouwprocessen en afbraakprocessen. Het voedsel dat ik eet, dood ik daarmee. Het verteren van mijn voedsel is een voortgang van dat stervensproces en tegelijkertijd een geboorteprocés: dat voedsel ondersteunt mijn leven en bouwt mijn weefsels op. Voortdurend sterven er cellen in mijn lichaam af en worden er nieuwe cellen opgebouwd. Mijn lichaam is geen twee momenten hetzelfde. Zo is het ook met mijn geest. In de loop van mijn leven zijn verschillende geliefde personen gestorven. Maar in mijn geest leven ze voort. Terwijl anderen nog leven en in mijn geest eigenlijk al dood zijn. Het kind dat ik was is al lang gestorven nu ik volwassen geworden ben.

Zo zien we dat bij nader inzien leven en dood in werkelijkheid volkomen met elkaar verweven zijn. Ze komen uit elkaar voort. Daarom: de dood hindert het leven niet en het leven hindert de dood niet.

Dit is wat ik het leven schenk door mijn leven volledig tot expressie te brengen. Dit is wat het leven mij schenkt. Elk moment weer, met elke ademhaling, met alles wat elke dag weer zomaar aan mij gegeven wordt. Geven en ontvangen is één geworden.

De hele aarde en de hele hemel zijn zowel <geheel> in het leven als <geheel> in de dood. Dit wil echter niet zeggen dat één enkele aarde en één enkele hemel zowel in het leven als <tegelijkertijd> in de dood 'het geheel verwerklijken'. Ofschoon niet één, zijn ze niet verschillend; ofschoon niet verschillend, zijn ze niet identiek; ofschoon niet identiek, zijn ze niet menigvuldig. Zodoende zijn er in het leven myriaden verschijnselen die alles-werkt-samen verwerklijken en zijn er in de dood myriaden verschijnselen die alles-werkt-samen verwerklijken. En alles-

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

werkt-samen verwerkelijkst zich ook in wat noch leven noch dood is.

Dit is weer zo'n passage die de vertaler de nodige hoofdbreken zal hebben gekost. In Dogens drang naar precisie en zuiverheid, in zijn manier van uitdrukken, is deze passage niet gemakkelijk te verstaan. Waar het om gaat is dat Dogen hiermee uitdrukking geeft aan het besef dat de werkelijkheid niet bestaat uit een aantal op zichzelf staande 'dingen'. Hij drukt hiermee de samenhang uit van alles wat bestaat en tegelijkertijd het levensproces: er zijn geen 'dingen'. Er zijn gebeurtenissen die in elkaar grijpen als één grote gebeurtenis: dit eeuwige moment.

In de verwerkelijking van alles-werkt-samen is er leven en is er dood. Derhalve is het alles-werkt-samen van leven en dood te vergelijken met het buigen en strekken van de arm door een jongeman, of met iemand die 's nachts achter zich tast naar zijn kussen. Daarin verwerkelijken zich de alles doordringende krachten en stralende lichten. Op het moment van zo'n verwerkelijking, omdat dan alles-werkt-samen door de verwerkelijking verwerkelijkst wordt, zou je kunnen denken dat er geen voorafgaande verwerkelijking was voorafgaande aan de huidige verwerkelijking. Voorafgaand aan de huidige verwerkelijking van alles-werkt-samen was echter de voorafgaande verwerkelijking van alles-werkt-samen. Hoewel er een voorafgaande verwerkelijking was van alles-werkt-samen, hindert deze de huidige verwerkelijking van alles-werkt-samen echter niet. Dit is de reden dat je telkens opnieuw sterke aanleiding hebt zo te denken.)

Ook hier weer zo'n passage waarbij het Dogen vrijwel onmogelijk was met de taalmiddelen die hij had, tot uitdrukking te brengen wat hij bedoelde. Toch is hij er in geslaagd met grote precisie zijn bedoeling in taal om te zetten. Net zo kost het ons grote moeite precies te verstaan wat Dogen ons wil zeggen. Laten we eerst de vertaling van Nearman er naast leggen. Die is iets toegankelijker.

Nearman:

Both life and death exist within the manifestation of one's entire being. Thus, all functions in life-and-death will be present, like a strong-armed man flexing his muscles or like someone at night reaching behind himself to grope for his pillow. They come forth whenever there is abundant luminosity from one's marvelous innate spiritual abilities. At the very moment of their coming forth, because the person is functioning fully within their coming forth, such a one may think that before they fully appeared in front of him, they had not appeared at all. Yet, before this full manifestation, there were previous manifestations of that person's True Nature. Even though such a person may say that he had some previous manifestation of his True Nature, it has not inhibited the present appearance of his True Nature. Thus it is that discriminatory opinions may arise before one's very eyes.

Leven en dood bestaan beide in de manifestatie van ons volledige wezen. Op het moment van deze realisatie kan dat zo'n overweldigende ervaring zijn dat we denken dat deze verwerkelijking nog niet eerder heeft plaatsgevonden. En zelfs als we ons realiseren dat er eerdere manifestaties waren van onze ware natuur, dan nog verhinderen die de huidige verschijning van onze ware natuur niet.

Dogen zet het oefenen om verlicht te worden hier volledig opzij. Verlichting is niet een soort eindstation. Het grote doel dat, eenmaal bereikt, gekoesterd kan worden. Onze ware natuur toont zich voortdurend. Zij kan niet anders dan dat. Maar zien wij dat ook? Realiseren we ons dat ook?

Op het moment dat we werkelijk zien dat leven-en-dood volledig in ons functioneren, dan realiseren we ons dat. Het was er altijd al, maar dan realiseren we ons dat. Dat kan zo'n overweldigende ervaring zijn dat we onszelf voor de gek houden. Met ons onderscheidende, dualistische bewustzijn denken we misschien

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

zoiets als: eens verlicht, altijd verlicht! Kijk mij eens! Maar zo is het niet. Op het moment dat je dat doet verscheur je je wereld. Je zet jezelf apart. Je zet verwerkelijking apart. Elk moment is de volledige verwerkelijking van het bestaan. En die verschillende momenten hinderen elkaar helemaal niet, zegt Dogen. Waarom zou het ook. En als we nog eens denken aan de metafoor van de boot dan realiseren we ons dat we met ons leven elk moment de Grote Werkelijkheid tot expressie brengen. Of ik dat nu wil of niet. Met mijn leven breng ik dit moment tot expressie. Elke keer opnieuw. Dat is mijn vrijheid: elke keer opnieuw de grote werkelijkheid tot expressie brengen.

Zenbeoefening gaat niet over heilig worden. Het gaat over authentiek zijn. Dat is wat ik het bestaan aan te bieden heb. Dat is wat ik te verwerkelijken heb: mijn leven! Ik oefen mijn bereidheid om dit moment helemaal te leven. Om dit moment helemaal tot expressie te brengen. Ik kan niet anders dan dat. Ook mijn lijden, ook mijn verwarring en die van anderen zijn een uitdrukking van de Grote Werkelijkheid. Dit wekt respect en mededogen. Ik h \ddot{o} ef geen geluk na te jagen. Ik b \grave{e} n al Boeddhanatuur. Ik ben volledig opgenomen in de Grote Werkelijkheid. En juist daarom maakt het dus alles uit h \ddot{o} e ik dat tot expressie breng.

Uiteindelijk ben ik het niet die deze beoefening tot stand brengt, die mijn leven tot expressie brengt. Het gebeurt gewoon. Verwerkelijking verwerkelijkt verwerkelijking. Uiteindelijk is dat onze beoefening.

Bronnen

Voor het schrijven van deze tekst is geput uit onderstaande bronnen.

Voor de beknopte levensbeschrijving van Dogen heb ik geput uit:

- Dogen Zenji – Shobogenzo Zuimonki & Fukanzazengi in de vertaling van Dirk Beemster – Asoka, Rotterdam, 2001; hieruit de inleiding door Nico Tydeman.
- Dogen Kigen - De schatkamer van het oog van de ware leer; Eerste selectie uit de Shobogenzo; Vertaling, toelichting en bezorging van de noten Dr. Boudewijn Koole; Kosmos-Z&K Uitgevers, Utrecht, Antwerpen, 1997.
- Dogen's Extensive Record: Dogen's Eihei Koroku – Translated by Taigen Dan Leighton & Shohaku Okumura; Edited & Introduced bij Taigen Dan Leighton - Wisdom Publications, Boston, 2004.
Hieruit de introductiehoofdstukken.

Het verlichtingsverhaal van Dogen is vertaald uit:

- Keizan – Transmitting the Light – Zenmaster Keizan's Denkoroku, translated and introduced by Francis Dojun Cook – Wisdom Publications, Boston, 2003.

De tekst van Zenki:

- De Nederlandse vertaling is van Boudewijn Koole en is te vinden in bovenstaande uitgave.
- De Engelstalige vertaling is van Robert Nearman OBC - Shobogenzo, The Treasure House of the Eye of the True Teaching, Shasta Abbey Press, Mount Shasta, California. Deze uitgave is vrij te downloaden van de website van de OBC: <http://www.shastaabbey.org/>

De teksten van Yuanwu Keqin zijn vertaald uit:

Leven bevrijdt leven, dood bevrijdt dood. Commentaar op Zenki.

- Andy Ferguson – Zen's Chinese Heritage – Wisdom Publications, Boston, 2000

Veel inzicht in het denken van Dogen ontving ik uit:

- Masao Abe – Zen and Western Thought – University of Hawai Press, Honolulu, 1989.
- Masao Abe – A Study of Dogen – State University of New York, 1992.
- De uitgaven met dharmalesen van Shunryu Suzuki roshi: Zen Mind, Beginner's Mind – Weatherhill, New York, 1970
Not Always So – Harper, New York, 2002.
- Taizan Maezumi roshi – Je leven waarderen – Asoka, Rotterdam, 2001.
- De dharmalesen en gesprekken met mijn leraar Nico Sojun Tydeman sensei.